

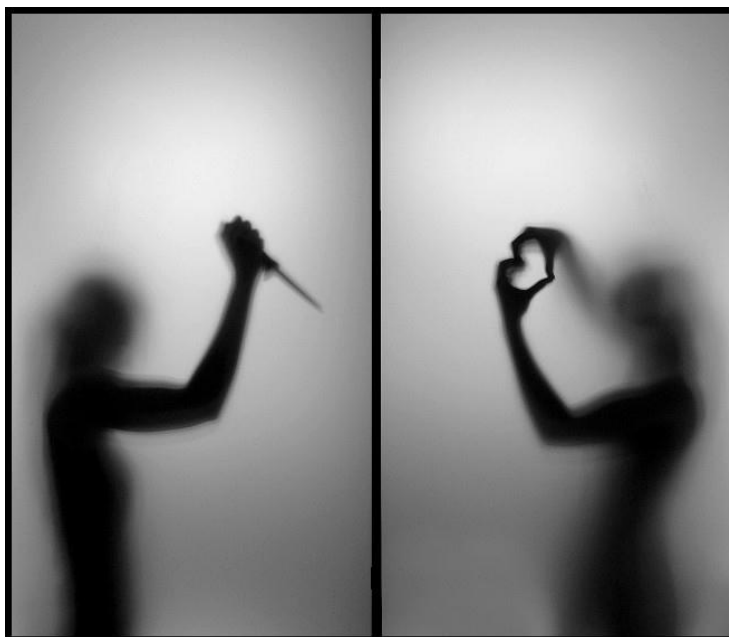
Nechte se unést... Stockholmským syndromem

Kateřina Skalická

Psychologický ústav FF MU, Brno

info@psychologon.cz

Závažný syndrom týkající se většiny obětí trestných činů, nebo sociální konstrukt? Klinická diagnóza nebo mýtus? Čím je a nebo není syndrom nazývaný Stockholmský? Pojďme se nechat unést článkem jež přibližuje tento fenomén.



Serious syndrom affecting most of victim of crime, or social construct? Clinical diagnosis or myth? What is or what is not Stockholm syndrome? Let's read article about this phenomenous.

Klíčová slova: Stockholmský syndrom, oběť, agresor, trestný čin, identifikace, svobodná vůle.

Key words: Stockholm syndrome, victim, aggressor, offense, identification, freewill.

[Patty Hearst](#), dívka unesená ve svých devatenácti letech organizací Symbionese Liberation Army (SLA). Během času stráveného s revolucionářskou organizací zcela přehodnotila svůj dosavadní život a dobrovolně se přidala ke skupině. Po několika letech byla zatčena při ozbrojeném vloupání (Velikovská, 2016).

Natascha Kampusch, rakouská dívka, kterou během cesty do školy unesl Wolfgang Priklopil. Školačka byla vězněná v malé místnosti pod jeho domem osm a půl roku. Po Nataschině osvobození spáchal její únosce sebevraždu. Dívka jeho smrt oplakala, snažila se ho při vyšetřování krýt a dnes dokonce spravuje dům, ve kterém byla držena (Harding, 2006).

Kristin Enkmark, úřednice, která byla v práci zrovna během přepadení stockholmské banky Erikem Olssonem. Kristin a její kolegové byli drženi jako rukojmí téměř týden, během kterého probíhalo vyjednávání mezi únosci a policií. Po osvobození všech držených se projevila paradoxní náklonnost k Olssonově skupině. Rukojmí se snažili mařit vyšetřování, navštěvovali své únosce ve vězení a Kristin plánovala s Erikem svatbu (Brečka, 2006).

Definice syndromu

Příběhy tří dívek jsou projevem tzv. Stockholmského syndromu, který je v literatuře označován jako paradoxní náklonnost oběti trestného činu k jejímu pachateli a částečné identifikování se s ním. Tento jev popsal americký psychiatr Frank Ochberg v sedmdesátých letech minulého století. Popisovaný jev se vyskytne mnohem častěji u žen a přeroste až v zamilovanost (Ochberg, 1978). Dle údajů FBI je Stockholmským syndromem postiženo až 30 procent obětí trestných činů. Sympatizování s únosci by se mohlo zdát přirozené, jako určitá [strategie přežití](#). Ovšem pouze v případě, že po osvobození by oběť, vidí-li svou situaci objektivně, byla ochotna se svých sympatií vzdát (Schmidt, 2004). To se však neděje.

Přesný důvod vzniku syndromu zatím nebyl exaktně definován. Domněnky jsou takové, že při nestandardní zátěži nebo stresové situaci vzniká diskrepance z ambivalentního vztahu, kdy člověk prožívá na jedné straně paralyzující strach a na straně druhé vnímá v širším kontextu pachatelovy lidské stránky, což se velmi silně projevuje např. u domácího násilí, kdy oběť a pachatel sdílí jednu domácnost. Z této diskrepance mohou vzniknout ony zmiňované sympatie, ale i vlastní agresivní chování vůči těm, kteří se oběti snaží pomoci (Velikovská, 2016). Podmínky, které se vyskytují při vzniku Stockholmského syndromu, by se daly definovat těmito body (Carver, 2009):

- Oběť má pocit, že její život či psychická integrita je v ohrožení a věří, že agresor je schopen své výhrůžky realizovat.
- Oběť má pocit, že agresor jí prokazuje drobné laskavosti.
- Oběť je izolována od jiné než agresorovy perspektivy.
- Oběť má pocit, že ze situace nemůže uniknout.

Klinická praxe

Silná emoční vazba k agresorům byla známa mnohem dřív, než ji Ochberg nazval Stockholmským syndromem. Tento nestandardní vztah se často vyskytuje u členů sekt, obětí incestu a zejména týraných žen a dětí.

Závažné bývají případy týraných žen zejména proto, že oběť je násilí vystavována po delší časový úsek a je plně konfrontována s osobností agresora.

Oběť poté často koná na popud agresora věci, které ji samotnou ohrožují nebo jsou za hranou zákona. Problémem zůstává, že oběť považuje ono chování za svoje svobodné rozhodnutí, což velmi stěžuje, obhajobu při soudních procesech, ale i možnou terapii po osvobození oběti (Carver, 2009).

Stockholmský syndrom, nebo kognitivní disonance?

Nepřehlédnutelná je zde paralela s výzkumy kognitivní disonance, které se prováděly na populaci amerických vojáků, jež se dostali do zajetí. V korejských koncentračních táborech měli za úkol psát politické eseje za velmi malou odměnu. Po osvobození velká část hájila pozice a názory Korei. Vědci zkoumali, co stojí za tak náhlou změnou názorů velkého procenta vojáků a zjistili, že za to může jev zvaný kognitivní disonance. Aby váleční veteráni vyrovnali psychickou nerovnováhu, která nastala při psaní politických esejí za tak malou odměnu, sžili se s oním názorem a pokládali ho za svůj. V případě, že by odměna byla vysoká, nic takového by se nestalo (Tyrell, 2011). V podobné situaci se mohou nacházet i oběti Stockholmského syndromu. Aby si později po vysvobození obhájily svůj primitivní pocit vděčnosti za drobné laskavosti, které jim pachatel prokázal, či dokonce za to, že jim vůbec zachoval život, projeví souznění s postoji agresora.

Diagnóza, nebo urban legend?

Problematičnost vůbec jakékoliv definice tohoto syndromu spočívá v nemožnosti empirického výzkumu. Jediný experiment, který byl v dané oblasti uskutečněn, provedl doktor Ochberg v roce 1977. Experiment spočíval v tom, že při únosu vlaku v teroristickou skupinou byl požádán jeden z únosců, aby změřil určité ženě krevní tlak (čímž se mělo dosáhnout jejich fyzického kontaktu) a později by experimentátoři sledovali, jaký je vztah této ženy k únoscům v porovnání s ostatními zajatými. Experiment ztroskotal na přítomnosti lékaře v unesené skupině, který se nabídl, že tento úkol provede (Ochberg, 1978).

Zároveň zůstává vždy před jakýmkoliv experimentem veliké morální dilema. Stále existuje pouze velmi malé množství akademických výzkumů na téma Stockholmského syndromu a nadto je syndrom velmi často zmiňován v médiích, tudíž může podléhat i velkému publikačnímu zkreslení.

U tohoto syndromu se věda pohybuje na velmi tenkém ledě. Stockholmský syndrom nemá fyziologický základ, nemůžeme změřit hard data a provést statistickou analýzu. Exaktní a empirické výzkumy v reálných podmínkách ztroskotají na etice a v laboratorních podmínkách na ekologické validitě. Podle čeho se u obětí, které se posléze dopustily trestné činnosti bude určovat, zda jde o trestný čin, nebo Stockholmský syndrom? Jak poznáme, kdy šlo o svobodný projev člověka a kdy je to případ neurčitěho druhu brainwashingu? Pokud bychom brali v úvahu, že člověk v zajetí svobodnou vůli ztratí, a proto nějak splyne s vůlí agresora a nenese tedy odpovědnost za svoje činy, museli bychom se zamyslet i nad dalšími situacemi, kdy je u lidské bytosti v interakci s okolím jeho vůle opomíjena (Namnyak et al. 2008).

Zdroje:

Brečka, A. T. (2006). Stockholmský syndrom. Existuje vůbec? *Psychologie dnes* č. 11/ 2006. retrieved from <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=20558>.

Carver, J. M. (2009). *Love and Stockholm syndrome. The Mystery of Loving an abuser.* retrieved from http://drjoecarver.makeswebsites.com/clients/49355/File/love_and_stockholm_syndrome.html

Harding, L. (2006). Kidnapped at 10 and held for eight years. The girl in the cellar. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com>

Namnyak, M., Tufton, N., Szekely, R., Toal, M., Worboys, S., & Sampson, E. L. (2007). 'Stockholm syndrome': psychiatric diagnosis or urban myth? [Online]. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 071120024945001-??? <http://doi.org/10.1111/j.1600-0447.2007.01112.x>

Ochberg, F. (1978). *The Victim of Terrorism*. Link Springer. Dostupné z http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4684-7021-5_26#page-1.

Schmidt, J. (2004). *Understanding Stockholm Syndrome*. Dostupné z <http://www.datehookup.com/singles-content-understanding-stockholm-syndrome.htm>

Tyrell, M. (2011). *Cognitive Dissonance: Stop Lying to Yourself*. Dostupné z: <http://www.uncommon-knowledge.co.uk/articles/stop-lying.html>

Velikovská, M. (2016). *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a. s.

Zdroj obrázku:

<http://www.maxwelle.eu/rom-je-zlodej-blondynka-blba-a-muslim-je-terorista-2>